

Ermeni soykırımı tartışması: Gururu incinen Türk işçi ve emekçilerine açık mektup^{1*}

“Ermeni soykırımı” tartışmaları sizi rahatsız ediyor. Zaman zaman hiddetlendiriyor. Elbette dedelerinizin başka bir halktan çoluk çocuk yaşlı demeden yüz binlerce insanı katletmiş olduğunun söylenmesi sizi rahatsız ediyor. Bu bir iftira ise insanın hiddetlenmesi kolayca anlaşılır. Ama ya doğru ise? O zaman gerçeği söyleyenlere kızmak doğru mu? Çare mi? Rahatsız olmak belki kaçınılmaz. Acı gerçekler insanı rahatsız eder. Ama gerçeklerden kaçmakla hiçbir şey hallolmaz. O zaman bütün Türk işçilere ve emekçilere düşen, gerçeği eldeki bütün olanaklarla araştırmaktır.

Diyeceksiniz ki, bizim tarihçilerimiz doğru olmadığını, “soykırım” diye anılabilecek bir şey olmadığını söylüyorlar. Bizim tarihçilerimiz böyle söylemiyor. Türkiye’nin kimi tarihçisi de tersini söylüyor. Üstelik, bunların söylenmesi hem devlet, hem de milliyetçi bir koro tarafından bastırılmak istenir-

^{1*} Bu yazı, Ermeni soykırımının 90. yıldönümü vesilesiyle *Devrimci Marksizm* dergisinin öncülerinden biri olan *İşçi Mücadelesi* dergisinde, derginin imzasıyla yayınlanmıştır. (*İşçi Mücadelesi*, eski dizi, sayı 17, Mart-Nisan-Mayıs 2005.) Soykırımın varlığını yalnız bir dille ve esas olarak soykırımı inkâr eden tarihçilerin ileri sürdüğü verilere yaslanarak ortaya koyduğu için sorunu işçi ve emekçilere izah etmek bakımından çok yararlı bulduğumuzdan dolayı burada sorunun 100. yıldönümünde bir daha yayınıyoruz.

ken büyük bir cesaretle tersini söylüyor. Üstelik, diyelim Türkiye'nin bütün tarihçileri Ermeni soykırımını ya da katliamı yok dediler. Bu, böyle bir sorunun olmadığını kanıtlar mı? Dünyanın dört tarafında tarihçiler tersini söylüyor.

Acaba bizim tarihçilerin Ermeni katliamını inkâr edenleri bunu belirli çıkarılara hizmet etmek için yapıyor olmasınlar? Bugüne kadar size söylenmiş olan her şey doğru mu? Uzağa gitmeye gerek yok: 1996 yılında patlak veren Susurluk tartışmasını hatırlayın. Susurluk'taki kaza meydana gelene kadar devletin mafya lideri Alaattin Çakıcı ile birlikte çalıştığını biliyor muydunuz? Devletin en üst kademesindeki bakanların, milletvekillerinin, bürokratların, neredeyse otuz yıldır, "ülkücü" diye anılan faşist militanlarla ve mafya liderleriyle iç içe çalışmakta olduğunu tahmin edebilir miydiniz? Demek ki size çok yalan söylenmiş. Kandırılmak hoşunuza gidiyor mu?

Kandırılmak kimsenin hoşuna gitmez! Öyleyse, kimseye güvenmemek gerek. Elinizdeki bütün olanaklarla Ermeni sorununu da araştırmanız gerekiyor demektir.

Hem sonra "bizim tarihçilerimiz" dedikleriniz nereden "sizin" tarihçileriniz oluyor? Diyeceksiniz ki hepimiz aynı milletin çocuklarıyız. Tamam, ama milletler birbirinden hiç farkı olmayan, kaynaşmış birer kitle midir? Yoksa, farklı çıkarları olan, hatta çıkarları tam bir karşıtlık içinde olan sınıflara mı ayrılmıştır milletler? Örneğin, kimileri ABD'ye dün Afganistan ve Irak savaşlarında, yarın belki de İran'a veya Suriye'ye yapılacak bir saldırı sırasında destek olmanın "Türkiye'nin çıkarına" olduğunu söylüyorlar. Sizin Ortadoğu halklarıyla alıp veremediğiniz bir şey var mı? Türkiye'nin savaşa girmesi, gençlerin savaş meydanlarında ölmesi, neden sizin çıkarınıza olsun ki? Kimileri de İMF programlarının "Türkiye'nin çıkarına" olduğunu söyleyip duruyorlar. Ama İMF programları sonucunda işçiler işsiz kalıyor, SSK özelleştiriliyor, sağlık ocakları kapatılıyor, okullarda çocuklar aynı sırada beş kişi oturuyor. Bu nasıl işçilerin, emekçilerin çıkarına oluyor? Sözü uzatmayalım; biz işçilere ve emekçilere hitap ediyoruz. Oysa, "bizim tarihçilerimiz" diye anılan insanların büyük bölümü "Türkiye'nin çıkarları"ndan başkalarının çıkarlarını anlıyorlar. Öyleyse, nasıl ABD savaşlarını savunanlara "strateji uzmanı" olduğu için hemen inanmıyorsanız, nasıl İMF programlarını savunanlara "ekonomist" olduğu için hemen inanmıyorsanız, Ermeni katliamı yok diyenlere de, gerçekten doğruyu söyledikleri kanıtlanmadıkça inanmamalısınız.

Aranızdan "peki, ama biz tarihçi değiliz ki, daha tarihçilerin bile üzerinde anlamadıkları bir konuda gerçeği kendimiz nasıl keşfederiz?" diye soranlar olduğunu duyar gibiyiz. Biz de size şunu söylüyoruz: Osmanlı devleti

yönetiminde Birinci Dünya Savaşı yıllarında bir Ermeni katliamı olup olmadığını anlamak için tarihçi olmaya gerek yok! **“Katliam yok” diyenlerin söylediklerine bakarak bile katliam olmuş olduğunu anlayabilirsiniz!** Katliamın varlığı saptandıktan sonra bunun bir soykırım olup olmadığını anlamak da öyle büyük bir hukukçu bilgisi gerektirmiyor. İnanmıyorsanız bize kulak verin. Son derece yalın bir tarihsel gerçeğin üzerinin nasıl örtüldüğünü bizimle birlikte görmeye çalışın. Gerçeği öğrenmekten dolayı hiçbir şey yitirmeyeceksiniz. Ama kazanabileceğiniz çok, hem de çok şey var.

Gerçeği ortaya çıkarmanın en basit yolu, “Ermeni katliamı yok” diyenlerin bunu kanıtlamak için ileri sürdükleri iddialara tek tek bakmak. Öyleyse biz de öyle yapalım. Olan biteni inkâr etmek üzere ileri sürülmüş bütün iddialara bakalım. Bu iddiaları esas olarak yedi temel gruba ayırmak mümkün: (1) Tartışmayı bastırmayı hedefleyen iddialar (2) Katliam tezinin Batı propagandasından ibaret olduğunu ileri süren iddialar. (3) İleri sürülen ölüm sayısını reddeden iddialar. (4) Ermenilerin bağımsızlık peşinde olduğunu, dolayısıyla ortaya çıkan sonucun normal olduğunu savunan iddialar. (5) Ermenilerin Birinci Dünya Savaşı sırasında ülkeye ihanet ettiğini, alınan tedbirlerin normal olduğunu savunan iddialar. (6) Ortada bir katliam değil karşılıklı çatışma ve boğazlaşma olduğunu ileri sürenler. (7) Katliam olmuş olabileceğini, ama bunun soykırım olarak nitelenemeyeceğini savunan iddialar.

Belleğinizi yoklayın. Ermeni katliamının uydurma olduğunu ileri sürenlerin başka hiçbir argümanının olmadığını fark edeceksiniz. O zaman bunları teker teker inceleyelim. Eğer bu iddialar çürükse veya konuyla hiçbir ilgisi yoksa, katliam tezine karşı çıkanların söyledikleri tarihsel gerçekleri gizliyor demektir. Öyleyse iş başına.

Tartışmayı bastırma çabaları

Her kim Ermeni katliamının tarihsel bir gerçek olduğunu en yumuşak ifadelerle dile getirmeye kalkışırsa, karşısına dikilen bir koro onu “kansız”, “şerefsiz”, “haddini aşan” türünden hakaretlerle, düşünce tartışması ile ilgisi olmayan bir saldırganlıkla susturmaya çalışıyor. Düşünsenize: yüzyılın başında yüz binlerce, belki de milyonun üzerinde Ermeni'nin katledildiği iddiası var. Bize okulda bu dehşet verici konuda tek kelime bilgi verilmemiş. Sonra birileri tarihsel bir takım gerçeklere dayanarak bunu gündeme getirince “şerefsiz” vb. diye susturulmaya çalışılıyor. “Şerefsiz” olan kim? Bu derece önemli bir konuyu gündeme getirenler mi, yoksa inkâr politikasına bir de başkalarını korkutarak susturma politikasını ekleyenler mi? Bir an düşünün: ABD’de yapılan Kızılderili (Amerika yerlileri) soykırımını gün-

deme getiren birçok Amerikalı tarihçi var. Orada da bu insanlar “komünist ajanı” ya da “şerefsiz” diye susturulmaktalar mı? Ya da Nazi Almanyası’nın Yahudilere uyguladığı mezalim iyi biliniyor. Peki “şerefsiz” davranış kimin? 1970’te toplama kampı önünde diz çöküp özür dileyen Alman başbakanı Willy Brandt’ın davranışı mı, yoksa bu mezalimi inkâr eden az sayıda türedi Alman tarihçininki mi? Amerikalıların ya da Almanların ulusal gururu yok da sadece Türklerin mi var?

Katliam gerçeğini ileri sürenleri bastırmak için bu koronun söylediği ikinci şey, “Ermeni tezini savunuyorsunuz” oluyor. Bunlar anlaşılan her Türkün devlet gibi konuşmasını ve davranmasını bekliyorlar. Ermenilerin ve Ermenistan’ın bu konuda bir tezi var. Türk devleti de buna karşı bir tez belirlemiş. Bunlara kalsa bütün Türkler papağan gibi aynı tezi tekrarlayıp durmak zorunda. Hayır, Türkiye’nin vatandaşları istediklerini düşünmek ve söylemekte özgürdürler. Kimse “düşman” ilân edilen Ermenilerle aynı şeyi söylüyor diye suçlanamaz. Ermeniler bizim düşmanımız değildir. Kaldı ki, bir şey Ermeniler söylüyor diye yanlış olmak zorunda olmadığı gibi, Türkler söylüyor diye doğru olmak zorunda da değildir. Bunlar böyle yaparak tartışmayı bastırmak, sizin, Türk işçi ve emekçilerin gerçekleri öğrenmenize engel olmak istiyorlar.

Öyleyse, şantaja pabuç bırakmayalım. Gerçeği öğrenmek işçilerin, emekçilerin hakkıdır. Bu sorunun tartışılmasını engelleme çabalarına kulak asmayalım.

Batı propagandası

İnkâr cephesinin bir başka argümanı, Ermenilere katliam uygulanmış olduğu iddiasının Batı’nın propagandasından ibaret olduğudur. Batı’nın emperyalist olduğu, *İşçi Mücadelesi*’nin her sayısında tekrar tekrar ortaya konulmakta. Emperyalizm kavramı zaten Marksistlerin bu çağın doğasını anlamak için temel kavramlarından biridir. Üstelik Batı ne zaman kendi amaçlarına uygun olan bir ulusal sorun bulsa bunu sonuna kadar sömürür. Bu da bizim sürekli vurguladığımız bir noktadır. Nihayet, Birinci Dünya Savaşı döneminde Batı’nın “Avrupa’nın hasta adamı” olarak anılan Osmanlı devletini bölüşme hazırlıkları içinde olduğundan dolayı Ermeni sorununu kaşımakta olduğu da sır değildir. Bu yüzden Batı’nın Ermeni katliamını Osmanlı devletine karşı propaganda amacıyla kullanması hiç de şaşırtıcı değildir. Ama basit mantık bize şunu gösteriyor: Batı’nın propaganda yapması, propaganda konusunun yalan olduğu anlamına gelmez! Her propaganda yalan değildir. Gerçekler üzerinden de propaganda yapılabilir.

Bunun en iyi örneği son dönemde CHP'nin ortaya attığı *Mavi Kitap* meselesidir. *Mavi Kitap* Birinci Dünya Savaşı döneminde hazırlanmış bir Britanya (İngiliz) propaganda belgesidir. Amacı, genel olarak savaşta Britanya'nın karşısında olan Osmanlı'yı yıpratmak, özel olarak da Ermenilerin Osmanlı ülkesinde kitlesel biçimde katledildiğini ortaya koyarak ABD'yi Britanya'nın yanında savaşa girmeye ikna etmektir. Ama buradan hareketle *Mavi Kitap*'ta yazılanların baştan aşağı yalan olduğu sonucuna varmak mümkün değildir.

CHP böyle olduğunu söylüyor. Bu iddiasını da, son zamanlarda Türkiye'ye davet ettiği, Meclis'te de bir konuşma yaptırdığı ABD'li tarihçi Justin McCarthy'ye dayandırıyor. Oysa McCarthy'nin *Mavi Kitabın* salt propaganda olduğunu kanıtlamak için ileri sürdüğü tezler tam anlamıyla komiktir. McCarthy, bu amaçla yazılmış makalesinde (bu makale Türkçe'de de yayınlanmıştır) *Mavi Kitap*'ta yazılı olanların yalan, uydurma olduğunu kanıtlamak için sadece iki delil ileri sürüyor. Birincisi, "Türk zulmü söylentilerinin ana kaynakları Amerikalı misyonerler ve Ermenilerdir." Bunda şaşırarak ne olduğunu anlamak mümkün değil. Herhalde katliamın tanıkları Ermenilerden değil de Türklerden seçilecek değildi! Anadolu'ya yayılmış Amerikalıların yerine de Hintliler ya da Çinliler tanıklık edemezdi. Bu iddialarda bulunanların Ermeniler olması çok doğaldı, çünkü zulmü görmüş olanlar onlardı. Yugoslavya savaşları sırasında Boşnakların başına gelenleri kim anlatmıştır? Sırp lar mı? Amerikalı misyonerlere gelince, bunların toptan Ermeni yanlısı olduğunu varsaymak için hiçbir neden yoktur. Öyle olsa bile, ortada tanıklıklar varsa, bunların aksine delil aranır. Yoksa bunlar Amerikalı ve misyoner diye hemen yalan söyledikleri varsayılmaz. 1980'li yıllarda Orta Amerika ülkelerinde (Guatemala ve Salvador) iç savaş varken, ABD'li rahip ve rahibeler (yani misyonerler!), ABD'nin desteklediği rejimleri en zor durumlara düşürecek tanıklıkları yapıyorlardı. Bu yüzden bu devletlere bağlı ölüm mangalarının öldürüldükleri bile oldu. Yani her Amerikalı ille de yalancı değildir.

McCarthy'nin ikinci delili birincisinden daha iyi değildir. Yazar şöyle diyor: "En inanılmazı ise, bu 150 kaynağın 7'sinin Ermeni Taşnak Partisi tarafından ortaya atılmasıdır." Bunda inanılmaz ne olduğunu anlamak mümkün değildir. Bir insanın bir Ermeni örgütünün üyesi olması otomatikman yalan söyleyeceği anlamına gelmiyorsa, zulümden payını almış bir Taşnak üyesi de bu konuda tanıklık yapabilir. Eğer bu tanıklık, söz konusu kişilerin önyargıları veya çıkarları dolayısıyla yalana dayanıyorsa, tersine deliller ileri sürülür. İşkence ve zulüm olaylarında tanıklık yapan elbette sokaktan geçenler

değil, kendisi taraf olan kişiler olacaktır. Çünkü bu tür eylemler genellikle başka tanıkların önünde yapılmaz. Örneğin bugünlerde ABD mahkemelerinin Guantanamo üssünden saldığı, köktendinci örgütlerle muhtemelen ilişkisi bulunan bir takım insanlar Guantanamo üssünde ABD mezaliminden söz ediyor. Bütün Batı gazeteleri de bu tanıklıkları yayınlıyor. McCarthy bunu “inanılmaz” buluyor olmalı! Bu gazetelerin yazı işleri McCarthy kafasında insanlara teslim edilse, bu tanıklıklar yayımlanamaz ve dünya Guantanamo üssünde olan bitenden haberdar olamazdı.

Aslında bütün bu tartışma ve McCarthy’nin genel olarak Ermeni katliamında Türk tezinin taraftarı olarak ortaya çıkması son derece saçmadır. Çoğu insan bilmiyor, ama McCarthy gerçekte yüz binlerce Ermeni’nin katledildiğı gerçeğini yadsıyan biri değildir. Onun verdiği rakam 600 bindir! İnsan soramadan edemiyor: Bay McCarthy 600 bin Ermeni’nin katledildiğini kabul ettikten sonra *Mavi Kitap* hakkındaki bütün bu gürültü neden?

Günümüze gelince, inkâr cephesinde yer alanlar genellikle Batı’nın (ABD ve AB’nin) bugün de Türkiye’yi bölmek istediğini ileri sürerler. Bu devletler Ermeni soykırımı iddialarına da bu yüzden sahip çıkmaktadırlar. Bir kere, NATO’nun ikinci en büyük ordusuna sahip, sadık müttefik Türkiye’nin Batı tarafından neden bölünmek istendiğini anlamak mümkün müdür? Abdullah Öcalan’ı kabul etmeyen Avrupa, Kenya’da ele geçirip Türkiye’ye teslim eden ABD değil miydi? Ermeni soykırımı tezi ABD Kongresi’ne geldiğinde, her defasında, ister Clinton, ister Bush olsun, ABD başkanlarının müdahalesiyle rafa kaldırılmıyor mu?

Hem ABD’nin, hem de AB ülkelerinin Ermeni soykırımını zaman zaman gündeme getirmesinin elbette politik bir dizi nedeni vardır. Bunu insanlık namına ya da gerçeğe âşık oldukları için yapmıyorlar. Bu politik nedenler arasında Ermeni diasporasının başta ABD ve Fransa olmak üzere bu ülkelerde belirli bir güce sahip olması, Batı’nın Ermenistan’ı Sovyet nüfuzundan koparma çabası, gerek ABD’nin, gerek AB’nin Türkiye’den koparmak istedikleri tavizler için bunu bir koz olarak kullanması vb. vardır. *İşçi Mücadelesi*’nin tavrı açıktır: Ermeni katliamı/soykırımı, Türkiye ile Ermenistan, Türkler (ve Kürtler) ile Ermeniler arasında bir sorundur. Öte yandan, biz her ezen ulusun tarihte gerçekleştirdiğı soykırım ve katliamlar konusunda hesap vermesini talep ediyoruz. ABD Kızılderililere (Amerika yerlilerine) uyguladığı tarihin en büyük soykırımına ilişkin hesap vermeli-dir. Bu yüzden *İşçi Mücadelesi*’nin bu sayısında bu utanç dolu tarih sayfasını teşhir eden bir yazıya yer veriyoruz. Fransa en başta Cezayir’de yaptıkları ve en son Ruanda’da desteklediğı soykırım olmak üzere, bütün sömürgeci

geçmiş konusunda hesap vermelidir. (Ruanda konusunda önemli bir ayrıntı sudur: Birleşmiş Milletler Soykırım Sözleşmesi, sadece soykırımı icra edenleri değil, soykırımla suç ortaklığı yapanları da mahkûm etmektedir). Listeyi uzatmak mümkün. Ama inkâr cephesinin Ermeni soykırımı konusu her açıldığında başka soykırımlara atıf yaparak “ya onlar?” demesi gülünçtür. Yoksa meseleyi o kadar inkâr ettikleri halde, aslında iddianın gerçek olduğunu bildikleri için, karşı tarafa suç ortaklığı mı öneriyorlar? Şunu mu diyorlar? “Siz bizimkini kaşırsanız, biz de sizinkini kaşırız.” Hele bazen söylendiği gibi, “Ermeni soykırımını öne sürerek acaba kendi soykırımınızı gözden kaçırmaya mı çalışıyorsunuz?” denmesi son derece gülünçtür. Eğer Ermeni soykırımını kabul edilirse, hiç kuşkunuz olmasın, bu, tarihte işlenmiş öteki soykırım suçlarının irdelenmesinin önünü kapatmak bir yana, açacaktır.

Sayıların yalan olduğu iddiası

Ermeni soykırımı iddiasını savunanlar bir milyon ila bir buçuk milyon arasında Ermeni'nin 1915 ve sonrasında katledilmiş olduğunu ileri sürüyorlar. Bu sayının akıllara durgunluk verecek ölçüde olduğu ortada. Eğer Osmanlı kendi tebaasından bu kadar çok insanı öldürdüyse, soykırım tezinin bir inanılabilirlik taşıyacağı açık. Ama bilinmeyen, daha doğrusu işçilerden, emekçilerden gizlenen bir şey var: soykırım yok diyenler de aslında çok büyük sayıda Ermeni'nin katledildiğini kabul ediyor. “Soykırım yoktur” tezini savunan yazarlar arasından üç örneğe değinelim. Birincisi, yukarıda sözünü ettiğimiz, günümüzün moda ismi, ABD'li tarihçi Justin McCarthy: onun verdiği sayılara göre, Birinci Dünya Savaşı'nda 600 bin Ermeni hayatını yitirmiştir. İkinci isim, dışişleri mensubu Kâmuran Gürün. Bu konuyu ayrıntısıyla incelemiş olan Gürün'ün verdiği rakam 400-450 bindir. Üçüncü bir isim daha verelim. Bu isimden inkâr cephesinin en aşırıları bile kuşku duyamaz. Ermeni katliamından “sözde soykırım” olarak söz eden bu kişi, Genelkurmay Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etütler Başkanlığı'nın (ATAŞE) bir mensubu olan Doç. Dr. Cemalettin Taşkıran'dır. Onun verdiği sayıya göre, Birinci Dünya Savaşı esnasında hayatını yitiren Ermeni sayısı 320 bin dolayındadır. Demek ki, “soykırım yok” diyen tarihçi veya uzmanların kendi ifadelerine göre ölü sayısı 320 bin ila 600 bin arasındadır. Bu sayıların önemini ölçerken şunu da hatırlamak gerekiyor. 1914 nüfus sayımına göre, Osmanlı Ermenilerinin toplam sayısı 1 milyon 350 bin dolayındadır. Inkâr cephesi bu sayının doğru olduğunu savunduğuna göre, demek ki ya her iki Ermeni'den biri, ya da her dört Ermeni'den biri hayatını yitirmiştir.

Şimdi elimizi vicdanımıza koyup düşünelim. Bir an diyelim ki, soykırım

tezini ileri sürenler sayıları abartıyorlar. Peki, 1 milyon ölü ile 600 bin ölü arasında gerçekten “soykırım yoktur!” denecek türden bir fark var mıdır? Akıllı başında, gözü perdelenmemiş her işçi ve emekçinin gerçeği teslim edeceğini sanıyoruz: rakamlar üzerindeki tartışma anlamsızdır. Her iki tarafın tarihçilerinin verdiği rakamlar da ortada büyük bir Ermeni katliamı olduğunu kanıtlıyor. Geriye katliamın ölçeği kalıyor. İşçiler ve emekçiler bu meseleyi tarihçilere bırakabilirler.

“Ermeniler bağımsızlık istiyordu”

İnkâr cephesinin başvurduğu argümanlardan biri de Ermenilerin bağımsızlık istedikleri, “içinde yaşadıkları ülkeyi parçalamak” emelinde olduklarıdır. Bu cephenin kitapları ve makaleleri “Ermeni komiteleri”, bunların devrimcilikleri vb. üzerine sayfalarla doludur.

Ermenilerin, çokuluslu Osmanlı ülkesinde yaşayan bütün milliyetler gibi 19. yüzyılda, özellikle de yüzyılın sonuna doğru ulusal hakları konusunda bir uyanış yaşadıkları, ulusal hakları için örgütlendikleri, hatta milliyetçi akımlara destek verdikleri doğrudur. Bu sadece Hıristiyan uluslar için değil, Müslüman uluslar (Türkler, Araplar, Arnavutlar, hatta Kürtler) için de geçerlidir. Şimdi Türkler milliyetçi akımlara katılınca sorun değil de, Ermeniler katılınca neden sorun oluyor? Nitekim Ermeniler de yüzyılın sonuna doğru kendi örgütlerini kurmaya yönelmişlerdir. En önemli Ermeni partileri Armenakan 1885’te, Hınçak 1887’de ve Taşnak 1892’de kurulmuştur.

Ne var ki, Abdülhamid’in büyük baskısı ve Ermenilere uyguladığı zulüm (buna birazdan döneceğiz) karşısında ulusal hakları için mücadeleye giren Ermeni partileri, Jön Türk hareketi (ya da İttihat ve Terakki) karşısında çok farklı bir tavır takınmıştır. 1902 ve 1907 Jön Türk kongrelerine katılan Ermeni partileri, 1908 burjuva devriminin gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur. Bu yüzden İttihat ve Terakki’nin devrimci demokratik döneminde politikası da “ittihad-ı anâsır”, yani farklı ulusal unsurların birliği üzerine yerleşiyordu. 1908 devriminden sonra sayısız Ermeni milletvekili meclise seçilmiş, İttihat ve Terakki ile Ermeni partileri ülkeyi yönetmekte işbirliği yapmıştır. Bu durumda Ermenilere “millet-i sâdika” adı verilmiş olmasında şaşıracak hiçbir şey yoktur. Peki, nasıl oluyor da demokratik hakları elde etme konusunda Türklerin en ileri partileriyle işbirliği yapan bu Ermeniler “devleti parçalama” emeline sahip oluyorlar?

Ermeni partilerinin bağımsızlık mücadelesine girişmesi, İttihat ve Terakki’nin devriminin demokratik evresini geride bırakmasından ve koyu milliyetçi, hatta şoven bir Türkçülük politikasını uygulamaya koymasından

sonra olmuştur. Yani Türkleri terk eden Ermeni partileri değildir, Ermenileri terk eden, ezilmiş bir konumda kalmalarını hedefleyen Türklerin partisidir!

Ama diyelim ki böyle değildi de, Ermeniler, aynen Yunanlılar, Sırp, Bulgarlar ve Makedonlar gibi daha baştan bağımsızlığı program haline getirmişlerdi. Anadolu'nun en büyük üç halkından biri olan ve kardeşleri, Rusya'nın tahakkümü altında yaşayan Ermenilerin bağımsız bir devlete sahip olma hakkı öteki uluslardan daha mı azdır? Yoksa öteki Hıristiyan uluslar da hâlâ Türk hakimiyeti altında mı yaşamalıydı? İnkâr cephesi bugün Türklerin kurduğu ulus devletten büyük gurur duyuyor. Aynı gururu başka bir ulustan sakınmanın mantığı ne? Salt bağımsız bir devlet istedi diye, çoluğu çocuğu, hamile kadını yaşlısı ile bütün bir ulusu, atalarının binlerce yıldır yaşamakta olduğu topraklardan sürmek, yollarda da kılıçtan geçirmek veya geçirilmesine izin vermek insan vicdanının kabul edeceği bir şey olabilir mi? Milliyetçilikten gözü dönmemiş olan hiç kimse bu uygulamayı kabul edemez. Sivil halkın yüz binleriyle, milyonlarıyla bu zulme tâbi tutulması insanlık dışı bir uygulamadır.

Osmanlı devleti sömürgeci bir devlettir. Bütün kapitalizm-öncesi çokuluslu imparatorluklar gibi, dağılması mukadderdir. İnkâr cephesinin “yaşadıkları ülkeyi parçalamak istediler” argümanı milliyetçilik bile değildir. Türkiye Cumhuriyeti'nden geri giderek Osmanlı'yı bütün geriliği ve sömürgeciliği ile savunmaktır.

“Savaşta ayaklandılar, düşmana hizmet ettiler”

Geliyoruz inkâr cephesinin en çok değer verdiği argümana: Buna göre, Ermeniler Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı devleti Rus Çarlığı ile savaş halinde iken, vatana ihanet etmiş, ayaklanmalar çıkarmış ve düşmana yardım etmişlerdir. 27 Mayıs 1915'te kabul edilen Tehcir Kanunu (tehcir eski dilde zorla yerinden sürme anlamına gelir), sadece bu faaliyetlere karşı alınmış bir tedbirdir.

Her şeyden önce şu belirtilmeli: Tehcir Kanunu çıkartılmadan önce tek büyük Ermeni ayaklanması Van'da gerçekleşmiştir (15 Nisan 1914). Bunun dışında şurada burada küçük isyanlar olmuştur, ama inkâr cephesinin öne sürebildiği tek ciddi ayaklanma Van'dakidir. Bir ayaklanma için bütün Doğu Anadolu Ermenilerinin sürülmesini makul bir tedbir olarak sunmak tuhaftır. İkincisi, Doğu Anadolu Ermenilerinin hepsinin savaşla birlikte Osmanlı'nın aleyhine döndükleri düpedüz yalandır. Osmanlı ordusunda Rusya'ya karşı çarpışan sayısız Ermeni vardır. Üçüncüsü, Rus ordusunun Doğu Anadolu'da Osmanlı'yı yenilgiye uğratmasının Ermenilerin ihaneti sonucu olduğu iddi-

ası yanıltır, çünkü bu yenilgi Ermenilerin her tür ayaklanma hareketinden önce başlamıştır. İttihat ve Terakki'nin şovenist politikası sonucunda dünya Türklüğünü Osmanlı'da birleştirme düşünün ürünü olan ve yüz binin üstünde askerin hayatına mal olan Sarıkamış yenilgisi 1915 Ocağında tamamlanmıştı. Bundan sonra Doğu Anadolu'nun kapısının Rus ordusuna açılacağı açıktır. Sarıkamış yenilgisini Ermeni ihanetine bağlayan ciddi bir tarihçi yoktur. Öyleyse, Rusya'nın Doğu vilayetlerini işgal etmesini Ermenilerin ihanetine bağlamak için de bir neden yoktur.

Ama bir an bütün bunları unutulalım. Diyelim ki, inkâr cephesinin Ermeni ayaklanmaları ve ihaneti konusunda söyledikleri doğru olsun. Bu durumda da ileri sürülen nedenle buna karşı alınan tedbir arasında hiçbir bağ yoktur. Tehcir Kanunu önce Doğu Anadolu Ermenilerine uygulanmakla birlikte, kısa süre içinde Batı Anadolu'nun Ermenilerine de yaygınlaştırılmıştır. Eğer amaç savaş çabasını sabote eden Ermenileri sürmekse, savaş alanından binlerce kilometre uzakta yaşayan Ermenilerin, örneğin İzmit'ten, Ayvalık'tan, Kütahya'dan, Eskişehir'den binlerle sürülmesinin anlamı nedir? Başlangıçta sürülmeyen Katolik ve Protestan Ermenilerin de sürülmesinin anlamı nedir? Düşman adına sabotaj ve istihbarat faaliyetine katılabilecek nüfus dışında, Tehcir Kanunu'nun diliyle bütün "köy ve kasaba halkını" sürmenin anlamı nedir? Belgelerde açıkça belirtildiği ve inkâr cephesinin de kabul ettiği gibi, "âmâ, sakat, yaşlı" nüfus dışında herkesi sürmenin anlamı nedir? Durum açıktır: Tehcir olgusu herkes tarafından kabul edildiğine ve bütün Ermenileri kapsadığına göre, ortada bir etnik arındırma operasyonu vardır. En azından bu kadarı gün gibi ortadadır ("Etnik arındırma" yerine bazı yazarlar "etnik temizlik" terimini kullanıyor. "Temizlik" Türkçe'de aynı zamanda ortadan kaldırma anlamına geldiğinden bu terim yanıltıcıdır.)

Şimdi, kendimize soralım: İkinci Dünya Savaşı esnasında başka halkların yanı sıra Kırım Tatarları'nın Almanlara yardım edebileceği gerekçesiyle toplu halde sürgün edilmelerini kınamayı biliyoruz da, Osmanlı devletinin Ermenileri toplu halde, çoluk çocuk ayırmaksızın sürgüne yollamasını kınamayı neden kendimize yediremiyoruz? 1988'de İran-İrak savaşında düşmana hizmet ettiler diye Kürtlerin Saddam tarafından Anfal operasyonunda katledilmesini kınıyoruz da iş kendimize gelince neden rahatsız edilmek istemiyoruz? 1990'lı yıllarda Yugoslavya savaşları sürerken, Sırpların Boşnakları yüz binlerle sürmesini etnik arındırma diye (üstelik Boşnakların ve Hırvatların yaptıklarını hiç dikkate almadan tek yanlı olarak) yerden yere vurmaya içimiz el veriyor da, aynı şeyi Osmanlı devleti yapınca neden susuyoruz?

Demek ki, etnik arındırma var. Bu elde bir. Ama yukarıda rakamlar üzerine yapılmış olan açıklamalar gösteriyor ki, tehcir sadece etnik arındırma değildir. Devletin zoruyla atalarının binlerce yıldır yaşamış olduğu topraklardan koparılarak savaşın dehşet verici koşullarında yollara düşen Ermeni kitleleri kısa sürede yüz binlerle katledilmişlerdir. Bunun bir bölümünü Osmanlı'nın ordu ve jandarma güçleri ve İttihat ve Terakki'nin “derin devleti” Teşkilat-ı Mahsusa yapmıştır. Bir bölümü onlarca yıldır topraklarını ellerinden almak için Ermenilere saldırmakta olan Kürt aşiretlerince katledilmiştir. Bir bölümü eşkıyanın saldırısı sonunda hayatını yitirmiştir. Nihayet bir bölümü de hastalıktan kırılmıştır. Bu faktörlerin görelî etkisini saptamak tarihçilerin işidir. Önemli olan bu insanların yollarda kasıtlı olarak öldürüldüğüdür. Bu durum Osmanlı hükümetince gayet iyi bilinmektedir. Bu konuda inkâr cephesinin kendisinin yayınladığı sayısız belge vardır.

Peki inkâr cephesi bu belgeleri neden yayınlamaktadır? Çünkü bunlarda Osmanlı hükümetinin tehcirdeki en önemli temsilcisi Dahiliye Nazırı (İçişleri Bakanı) Talât Paşa yerel mülki amirlere ölümlerin engellenmesi için kabilelerin yanına koruma gücü verilmesini, ayrıca gıda, sağlık gibi ihtiyaçların karşılanmasını emretmektedir. İnkâr cephesi sormaktadır: “eğer Osmanlı hükümetinin Ermenileri katletmek gibi bir niyeti olsaydı, böyle talimatlar verir miydi?” Verirdi! Çünkü, daha tehcirin ilk gününden başlayarak Ermenilerin katli dünya çapında protestolara neden olmuştu. Gerek Talât, gerekse öteki İttihatçılar, bu tür büyük bir katliamın hesabının bir gün sorulabileceğini düşünebilecek kadar deneyimli politikacıları. Dolayısıyla, bunun tedbirini önceden almak gerekliydi. Bu talimatlar Talât Paşa ve İttihatçı hükümetin kendini ileride savunmasını sağlamaya yönelik göz boyama eylemleriydi. Bunu nereden mi biliyoruz? Osmanlı ordusunun ve jandarmasının Ermeni kabilelerini korumak için saldırganları (ister aşiret güçleri, ister eşkıya) püs-kürtmek üzere çatışmalara girdiğine dair tek bir belge bulunamamıştır da ondan! Ve sonunda, “soykırım yoktur” diyen Justin McCarthy'ye göre dahi 600 bin Ermeni hayatını yitirmiştir!

Buraya kadar inkâr cephesinin bile şu iki noktayı teslim ettiğini saptadık: birincisi, tehcir hükümetin iradesiyle bütün Ermenilere uygulanmıştır; ikincisi, bir ya da bir buçuk milyon olmasa da, 320 bin ila 600 bin Ermeni bu dönemde hayatını yitirmiştir. “Soykırım yoktur” diyenlerin kendilerinin teslim ettiği bu iki gerçek bir araya geldiğinde, önce “Ermeniler bağımsızlık istedi, yani devleti parçalamak istediler” tezinin, sonra da “Ermeniler savaş sırasında ayaklandı, ihanet etti, düşmana destek oldu” tezinin her ikisinin de birer itiraf olduğu ortaya çıkıyor. Bu argümanlar hiçbir biçimde “katliam

olmadı” anlamına gelemez. Sadece ve sadece “yüz binler öldürüldü, milyonlar sürüldü, ama hak ettiler” anlamına gelebilir. Yani katliam olmuştur, ama Ermeniler bunu hak etmiştir.

Biz diyoruz ki, Osmanlı’nın Ermenilere yaptığı hiçbir biçimde devletin bütünlüğü veya savaşın gerekleri temelinde savunulamaz. Tehcir ve katliam, yüz binlerce masumun kanma girmiştir ve iki halk arasındaki dostluğu derinlemesine zehirlemiştir. İnkâr ancak bu zehrin daha da ağır etkiler yaratması sonucunu doğuracaktır.

Ama meselenin bağımsızlık mücadelesi ya da savaşta ihanet olmadığı başka bir nedenle de açıktır. 1915 Osmanlı’daki ilk Ermeni katliamı değildir. 1894-96 yıllarında, Abdülhamid’in istibdat döneminde, padişah Kürt aşiretlerinin güçlerini Ermenileri baskı altına almak için Hamidiye Alayları olarak örgütlemişken Ermeniler bir ilk katliama maruz kalmışlardı. Bu ilk katliamda ölen Ermenilerin sayısı, çeşitli kaynaklarda yüz binlerle verilmektedir. Bundan sonra, 1909’da, Jön Türk devrimine karşı İstanbul’da 31 Mart Vakası’nın yaşandığı günün hemen ertesi günü Adana’da büyük bir Ermeni katliamı yaşanmıştır. Bu iki olayın gerçekleştiği tarihte ne bağımsızlık mücadelesi vardır, ne de savaş. İnkâr cephesi bunları nasıl açıklayacak?

“Kıt’al değil mukatele”

Ermenilerin tehcir ve katli Birinci Dünya Savaşı sona erdiğinde o kadar açıktı ki, hem Türkler, hem de dünya tarafından o kadar iyi biliniyordu ki, katliamın yadsınması mümkün değildi. Mütareke döneminde Türkiye’nin her tarafında kurulan mahkemelerde yaklaşık 1400 kişi Ermeni katliamından yargılanmış ve bunların büyük bölümü suçlu bulunarak, idam cezası da dahil, çeşitli cezalara çarptırılmışlardır. İşte mezalimin bu kadar açık ortada olduğu bir dönemde Türk milliyetçilerinin önde gelen sözcüsü Ziya Gökalp, mızrak kılıfa sığmadığı için Birinci Dünya Savaşı esnasında Ermenilere yönelik bir kıt’al (kırım, katliam) değil, Türklerin Ermenileri, Ermenilerin de Türkleri kitlesel ölçekte öldürdüğü bir mukatele (karşılıklı katliam, boğazlaşma) yaşandığını ileri sürmüştür. Bugünün inkâr cephesinin sarıldığı argümanlardan biri de budur. Ermeni çetelerinin özellikle bölge köylerinde sivil Türk halkı kitlesel olarak öldürdüğü, toplu mezarların teker teker keşfedildiği belirtilerek, kimi zaman karşılıklı katliam olduğu söylenmekte, kimi zaman da daha ileri gidilerek, Ermenilere değil Türklere bir soykırım uygulandığı ileri sürülmektedir.

Ermeni milliyetçilerinin ne miktarda Türk’ü öldürdüğünü saptamak tarihçilerin işidir. Elbette sivil Türk köylülerinin katledilmesi de dikkatle üze-

rinde durulması ve kınanması gereken bir konudur. Az sayıda sivil Türk'ün öldürülmüş olduğu tarihsel olarak saptanmış bir gerçek gibi görünmektedir. Ne var ki, birincisi, kanıtlanan toplu Türk ölümlerinin en azından önemli bir bölümü 1918 yılına aittir. Ermeni katliamı bir kez gerçekleşikten sonra karşılıklı kin ve intikam duygularının bu tür tepkisel eylemlere yol açmış olması çok da şaşırtıcı değildir. Ama, ikincisi ve daha önemlisi, karşılıklı boğazlaşma tezinin geçerli olması için sadece ferdi bir takım olaylarda, diyelim yüzlerle ya da birkaç bin Türk'ün öldürülmüş olması anlamlı değildir. Ermeni katliamım yadsıyanlar tarafından bile kabul edilen Ermeni kaybı sayılarıyla (320 bin-600 bin) en azından karşılaştırılabilir bir rakam bu tezi üzerinde düşünülebilir kılmak için gerekli bir önkoşuldur. Oysa bu ölçekte bir Türk katliamına ilişkin kimse ciddi deliller öne sürmüştüğü değildir. Yüzlerle ya da binlerle sayılan cesetlerden hareketle Ermenilerin de Türkleri, Türklerin Ermenileri öldürdüğü ölçekte katliama tâbi tutmuş olduğu iddiasını öne sürmek kabul edilemez. İnkâr cephesi bu konuda hiçbir rakam verememektedir. O zaman da boğazlaşma tezi havada kalır.

Bu genel teze paralel olarak Justin McCarthy'nin tezine de değinmek gerekir. Yukarıda, McCarthy'nin 600 bin Ermeni kaybına rağmen soykırım yoktur tezini savunduğunu görmüştük. İlk bakışta bu bütünüyle bir çelişki arz eder, çünkü McCarthy'nin verdiği sayılara göre Osmanlı Ermenilerinin yarısına yakını savaş sırasında hayatını yitirmiştir. McCarthy'nin buna soykırım adını vermemesinin nedeni, savaş sırasında Ermeni'den çok daha fazla Türk'ün (daha doğrusu Müslüman'ın) ölmüş olduğudur. McCarthy'ye göre bu dönemde Osmanlı Müslümanlarının toplam hayat kaybı 2,5 milyon düzeyindedir; sadece Doğu Anadolu'nun kaybı ise bir milyon Müslümandır. Bu genellik düzeyinde verilen rakamlar hiçbir şey ifade etmez. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı tebaası içinde savaflara, açlığa, kıtlığa bağlı olarak ortaya muazzam kayıplar çıkmıştır. Bu kayıpların nedenleri arasında Sarıkamış ve Çanakkale muharebelerinin, Yemen, Galiçya, Filistin cephelerinin büyük rolü vardır. Bunlardan da "Ermeni çetecileri"ni mi sorumlu tutacağız? Ermenilerin katlettiği sivil Türklerin sayısı konusunda anlamlı rakamlar belirlenmedikçe, boğazlaşma tezi herhangi bir anlam ifade etmeyecektir.

Ama rakamlardan çok daha önemli bir nokta var. Bir an Ermenilerin sadece kurban olmadığını, onların da sivil Türkleri büyük ölçeklerde katlettiğini kabul edelim. Bu durumda dahi Ermeni katliamı ya da soykırımı saptamasının yerine boğazlaşma tezini yerleştirmek yanlıştır. Çünkü bir tarafta sivil halkın karşılıklı olarak birbirlerine yaptıkları vardır. Ama öte tarafta devlet vardır. Devlet bir toprak parçası üzerinde iktidarın cisimleşmiş hali olarak her

bakımdan çok farklı bir sorumluluk taşır. Ermeni soykırımını dendiğinde, doğası gereği tepeden tırnağa silahlanmış bir aygıtın sivil nüfusa yaptıklarından söz ediliyor. Buna karşılık boğazlaşma dendiğinde, bir halk ile bir başka halk arasındaki çatışmalardan söz ediliyor. Burada devletin özgül suçu, halkın boğazlaşmasının (velev ki bu gerçek olsun) ardına gizlenemez.

“Soykırım değil”

Ermeni katliamı konusundaki tartışmanın en hassas noktası elbette Osmanlı devletinin Ermenilere karşı bir soykırım işlemiş olduğu iddiasından kaynaklanıyor. Soykırım, Birleşmiş Milletler’in 1948’de kabul etmiş olduğu, 1950’de yürürlüğe giren Soykırım Sözleşmesi ile birlikte hukuki bir kavram haline gelmiştir. İşçilerin ve emekçilerin hukuki sorunların inceliğine vakıf olması beklenemez. Hukuki mesele hiç kuşku yok uzmanları arasında bile daha uzun süre tartışılacaktır. Üstelik, 1948 tarihli Soykırım Sözleşmesi’nin Ermeni katliamına uygulanması da söz konusu değildir, çünkü bu tür yasalar geriye doğru yürümez. Ama Sözleşme “soykırım” kavramını tanımlayalı beri bu kavram insanlığın üzerinde titizlikle durduğu bir kavram haline gelmiştir. Bugün uluslar ailesinde “soykırım”ı savunacak hatırı sayılır bir grubu ya da düşünürü bulmak son derece zordur. Öyleyse, son olarak “soykırım yok” iddiasına biraz daha yakından bakalım.

BM Sözleşmesi, soykırımı “bir ulusal, etnik, ırksal veya dini grubun ortadan kaldırılması kastı” ile yapılan bir dizi eylem aracılığıyla tanımlıyor. Bu eylemler arasında en önemlisi elbette “bu grubun mensuplarını öldürmek” olarak sözleşme metnine geçmiş olan fiil. Ermeni katliamında hem çok sayıda insanın öldüğü, hem de bütün bu insanların aynı ulusal gruba bağlı olduğu hiç tartışmaya yer bırakmayacak kadar ortada. Geriye “grubun ortadan kaldırılması kastı” kalıyor. İnkâr cephesi İttihat ve Terakki’nin açıkça Ermenilerin imhasının sağlanması yolunda hiçbir karar ya da talimatına ilişkin belge bulunmamasından hareketle soykırımın kanıtlanamadığını söylüyor. Oysa hukukta kasıt hiçbir suçta açık beyan gerektirmez. Katiller genellikle ben cinayet işleme iradesine sahiptim diye açıklama yapmaz. Rüşvet alanlar ya da dolandırıcılar da. Kasıt, olayların ve failin davranışlarının bütününden çıkarılacak bir unsurdur. İttihat ve Terakki hükümetinin tehcirin ilk günlerinden itibaren Ermenilerin kitlesel kıyıma maruz kaldığını bildiği halde, göz boyamak için yazılmış olabilecek talimatlar dışında bu kıyıma fiilen durduracak hiçbir tedbir almayarak yüz binlerin ölümüne pratik olarak göz yummuş olması kastın varlığını düşünmek için oldukça güçlü bir argüman sunuyor.

Ayrıca, BM Sözleşmesi'ne göre, soykırım fiilinin oluşması için gereken eylemler öldürmekle sınırlı değil. Öldürme dışındaki dört fiilden ikisine bakmak aydınlatıcı olacaktır. Bunlardan biri “grubun mensuplarına ciddi maddi veya manevi zarar vermek”tir. Osmanlı hükümetinin aldığı tek bir karar bu konuda çarpıcı bir örnek oluşturuyor. Hükümet Ermenileri sürmekle yetinmemiş, onların en yüksek ruhani önderliği olan Ermeni Gregoryen Kilisesi Patrikhanesi'ni de İstanbul'dan Kudüs'e sürmüştür. Ayrıca Sis ve Akdamar Katogigoslukları da aynı kente sürülmüştür. Bunun anlamı açıktır: Ermeniler Anadolu sınırları içinden geri dönülmeyecek biçimde kovulmak istenmektedir. İsrail bile Filistinlilerin müftülerinin ve kiliselerinin yerini değiştirmeye kalkışmamıştır! Bir ulusun dindar üyelerinin en değer verdiği manevi varlığı olan ruhani liderliğini böyle sürmenin, ortadan kaldırma kasıyla “ciddi manevi zarar vermek”ten başka ne anlamı olabilir?

Nihayet, Sözleşme'nin soykırım suçunu oluşturan beş fiil içinde saydığı bir başka eylem vardır ki, bu Osmanlı hükümetince Ermenilere karşı kelimesi kelimesine ve belgeli olarak işlenmiş bir fiildir: “Grubun çocuklarını zorla başka bir gruba aktarmak.” Bakın, soykırımı toptan reddeden bir tarihçinin, Yusuf Halaçoğlu'nun kitabında (*Ermeni Tehciri*, 4. Baskı, 2004, s. 84) yer verdiği bir emirname ne diyor: “12 yaşına kadar olan çocukların, bölgelelerdeki yetimhanelerin yeterli olmaması halinde, zengin Müslüman ailelerin yanına verilerek yetiştirmelerinin ve eğitimlerinin sağlanması.” Türkiye'nin belirli bir yaşa erişmiş bütün insanları, sayısı saptanamayacak kadar çok Ermeni çocuğunun Müslüman ailelerinin yanında kendi ulusal kimliğini bütünüyle yitirmiş ve asimile edilmiş olduğunu kendi deneyimiyle bile bilir. İşte “ortadan kaldırma” fiilinin aldığı masum biçimler. Sözleşmenin bu fiili neden soykırım başlığı altında ele aldığı böylece daha iyi anlaşılıyor.

Bütün bunlardan sonra, bir hukuki tanım olarak soykırımın Ermeni katliamına uygulanıp uygulanamayacağı elbette yine de hukuki bir belirlemedir. Ama “sözde soykırım” ifadesini her gün tekrarlayanların konunun önemini hiçbir biçimde kavrayamamış olduğu da çoktan ortaya çıkmış oluyor.

İşçiler ve emekçiler için gerçek su gibi, hava gibi gerekli

Şu ana kadar yalnızca inkâr cephesinin tarihçilerinin verilerini kullanarak katliamın/soykırımın inkârının bütünüyle güneşi balçıkla sıvamak, Türkiye'nin emekçi halkından gerçekleri saklamak anlamına geldiğini görmüş oluyoruz. Başta söylediğimiz şimdi anlaşılmalı: inkâr cephesinin yalan söylediğini anlamak için tarihçi olmaya gerek yoktur diyorduk. Sadece onların inkâr için kullandıkları olayları ve rakamları kullandık ve iddiala-

rının savunulacak yanı olmadığını gördük. Öyleyse ne yapmalı?

Bugün katliamın 90. yıldönümünde bütün Türkiye ve dünya Ermeni sorununu tartışırken, Türkiye'nin hakim sınıfları içinde ortaya iki eğilim çıkmaktadır. Bunlardan birincisi onyıllardır var olan resmi tezin sürdürülmesi, Ermeni katliamının inkâr edilmesidir. Ne var ki, bu kadar tartışılan bir konuda başını kuma gömen devekuşu misali, böylesine gerçeklere meydan okuyan bir tavrın hakim sınıfların çıkarına olmayacağı kaygısı, burjuvazinin bir başka kanadının giderek resmi tezden farklılaşan bir tavır almasına yol açmaktadır. Bu kanat her şeyden önce Ermeni katliamı konusundaki bu “kör kör parmağım gözüne” tavrının Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerini zedeleyebileceğinden korkuyor. Bu yüzden de daha yumuşak, daha uzlaşmacı bir yaklaşımı benimsiyor. Burada kilit nokta Ermenistan'ı ekonomik yakınlıkla yoluya yumuşatmaktır. Türkiye-Ermenistan sınırının açılması iki tarafın ekonomik ilişkilerini derinleştirecek, Ermenistan Batı'ya açılan kapısı olarak Türkiye'ye bağımlı hale gelecek, soykırım iddiası üzerinde ısrarla durmak kendi ekonomik çıkarlarını zedeleyeceği için bu ısrardan vazgeçecektir. Ermeni soykırımında çok daha ısrarlı olan diaspora ve Ermenistan içinde Taşnak gibi güçler de bu süreç içinde marjinalize olacaktır.

Bu tür bir çözüm Türkiye burjuvazisinin de, Ermenistan'daki yeni yetme bürokrasi-burjuvazi karışımı hakim kastın da çıkarlarına uygun olabilir. Batı'nın böyle bir çözümden son derece memnun olacağı açıktır. Ama gerçeğin gün yüzüne çıkarılmasına değil, daha da derinlere gömülmesine dayanan bu taktik, iki ülkenin işçi ve emekçilerinin lehine değil aleyhinedir. Çünkü Ermenistan'ın hakim kastının çıkarları ne olursa olsun, Ermeni halkı içinde katliam/soykırım büyük bir acı olarak kalacak, her zaman büyük bir öfkeyle patlamaya hazır bir potansiyel taşıyacaktır. Yani iki halkın birbiriyle barışması sağlanmamış olacaktır.

Elbette, bu yeni taktik yaklaşım benimsenmez de eski inkârcı çizgi inatla sürdürülecek olursa iki halk arasındaki gerginlik giderek bir düşmanlığa dönüşecektir.

Dolayısıyla mesele ne Türkiye ve Ermenistan'ın hakim sınıflarına, ne de emperyalist ülkelere bırakılabilir. Mesele onların değil, iki ülkenin işçi ve emekçilerinin meselesidir. Hatta sadece bu iki halkın değil, bir bütün olarak Kafkasya'nın, ondan da öte Ortadoğu'nun problemidir. Açıklayalım.

Bugün Türkiye-Ermenistan sınırının kapalı tutulmasının en önemli gerekçelerinden biri Yukarı Karabağ'daki durumdur. Sovyetler döneminde Azerbaycan'a verilmiş olan, ama nüfusunun ezici çoğunluğu Ermeni olan bu bölgeye Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasından sonra Ermeniler

hakim olmuştur. Bugün Yukarı Karabağ'da fiili bir Ermeni hakimiyeti vardır ve sorun bir türlü iki taraf arasında bir anlaşma temelinde çözülememektedir. Bu sorunun bir süre sonra, belirli koşullar altında Azerbaycan ile Ermenistan arasında bir savaşa yol açması hiç de olasılık dışı değildir. Böyle bir durumda, Türkiye'nin Azerbaycan'ın yanında Ermenistan ile savaşa girmesi beklenebilir bir durumdur. Türkiye, bütün Kafkasya ve Orta Asya'daki Türk devletler üzerinde kurmaya çalıştığı hegemonyaya başlangıç noktası olarak Azerbaycan'ı seçmiştir. Bu ülkeye ilişkin "tek millet, iki devlet" sloganı zaman zaman dile getirilmektedir. Hakim sınıflar bütün Türk dünyasının düşmanı olarak gösterebilecekleri bir Ermenistan'a karşı Azerbaycan'a yardımdan kaçınmazlar. Eğer Türk halkında bugüne kadar körüklenmiş olan Ermeni düşmanlığı devam ederse, hakim sınıflar kendi emellerini Ermeni düşmanlığının ardına saklayacaklardır. Böyle bir durum son derece tehlikeli gelişmelere yol açar. Türkiye savaşa girerse, Rusya da Ermenistan'ın yanında savaşa girebilir. Bütün bunları bir hayal olarak görenlere, 90'lı yıllarda Yukarı Karabağ meselesi ilk patlak verdiğinde Türkiye bu uyuşmazlığa fazlasıyla karışınca Rusya yönetiminin "ayağınızı denk alın, yoksa Üçüncü Dünya savaşı çıkar!" diye açıklama yapmış olduğunu hatırlatmakla yetinelim. 150 milyonluk Rusya ile 70 milyonluk Türkiye'nin bir savaşının ne acılara yol açabileceğini tahmin etmek bile zordur. Bu hakim sınıfların değil, işçi ve emekçilerin acısı olacaktır.

Her savaş işçilerin, köylülerin, emekçilerin, yoksulların çocuklarının hayatını yitirmesi demektir. Irak'ta ABD hakim sınıfının çocukları ölmüyor. Yoksul beyaz ve göçmen ailelerin çocukları kendilerine bir gelecek sağlamak için askere gittiklerinden bugün Irak'ta ölen de onlar oluyor. Öyleyse, işçi ve emekçilerin çıkarı, halkların kardeşliğinde yatar. Ermeni sorunu da bu ışıktaki ele alınmalıdır. İşçilere ve emekçilere gerçek bunun için su gibi, hava gibi gereklidir. Çünkü hakim sınıfların halklar arasına ektiği düşmanlık tohumları, zehirli çiçekler gibi karanlıkta açar. Aydınlik, gerçeğin aydınlığı bu zehrin sonudur.

Sorun Ermeni-Azeri-Türk sorunu ile de sınırlı değildir. Sorun aynı zamanda Ortadoğu'nun bir başka halkının da sorunudur. Türkiye'nin geçmişten beri gelen tabuları, sadece Türk ve Ermeni halkları arasındaki ilişkileri değil, Türk ve Kürt halkları arasındaki ilişkileri de zehirliyor. Hakim sınıflar Ermeni sorunundan bu yüzden de korkuyorlar. Çünkü Ermeniler hakkındaki gerçeklerin kabulünün gündeme Kürt sorununu getireceğinden ürküyorlar. İşçilerin ve emekçilerin bu konuda da çıkarları hakim sınıflardan farklıdır. Burada da Kürt sorunu dolayısıyla bir savaşın yeniden başlaması iki taraftan

işçi ve emekçi çocuklarının dağlarda mahvolması anlamına gelecektir. Eski Başbakan Tansu Çiller, Susurluk politikası doğrultusunda İçişleri bakanı Mehmet Ağar eliyle “bin operasyon” yaparken, oğlunun askerliğini Akdeniz kıyılarında denize girerek yaptığı bütün gazetelerde resimlerle yer almıştı. Hiçbir kapitalistin oğlunun savaşta öldüğünü duydunuz mu? Kürt sorununun barışçı biçimde çözülmesi işçi ve emekçilerin esas çıkarıdır. Bugün Ermeni katliamı/soykırımını konusunda Türkiye kendisiyle yüzleşemezse, bu, yarın bir Kürt soykırımının da bir tehlike olarak doğmasının temeli olabilir. Faşistlerin bütün Türkiye’yi Kürtlere karşı nasıl kışkırttığını, hatta bazı haberlere göre Kürtlere karşı silahlandıklarını görmüyor musunuz?

Kimileri Türk halkının o kadar çatışmadan sonra Ermeni sorununun böyle tartışılmasına razı olmayacağını, çatışmalarda ailelerinden kayıp vermiş insanların buna tepki göstereceğini söyleyebilirler. Bu doğru değildir! Kanıt mı istiyorsunuz? Gidin Karşılırla konuşun. Tarihte Ermenilerle çatışmalarda en büyük acıyı Karşılırlar yaşadılar. Çünkü iki halkın ortak olarak yaşadığı bölgeler arasında 1878’den itibaren Osmanlı’nın hakimiyetinden Rus hakimiyetine geçen vilayetlerden biriydi Kars. Yani Ermenilerin Türklere göre üstün durumda olduğu vilayetlerden biri. Ama bugün Ermenistan’la sınırın açılmasını en yoğun olarak talep eden gene bu Karşılırlardır. Hayır, Ermeni sorunda inkârcılığın temelinde Türk halkının genel tepkisi değil, Türk burjuvazisinin kendi tarihsel suçları yatıyor. Türkiye’de burjuvazinin oluşumu, bir feodal sınıfa karşı mücadeleden çok, ülkenin Rum ve Ermeni ticaret burjuvazilerine karşı çatışma içinde oluştu. Ermenilere 1913’ten sonra yönelen saldırganlık ve 1915 faciası bunun bir ürünüdür. Bu facia ikinci sırada da feodal Kürt beylerinin Ermenilerin topraklarını gasp etmesinin bir ürünüdür. İşçilerin ve emekçilerin bu tür sermaye ve büyük toprak mülkiyeti yoktur. Öyleyse, geçmişten gocunacak bir şeyi de yoktur.

İşçilerin çıkarı böyle katliamlarla elde edilmiş bir mülkiyet ve iktidarda değil, her tür mülkiyetin ortaklaştırılmasındadır. Hem de sadece Türkiye çapında değil, bölge çapında, giderek dünya çapında. İşçilerin ve emekçilerin çıkarı halkların daha üst birlikler içinde bir araya gelmesindedir. İşçilerin ve emekçilerin çıkarı sadece kendi milletinin çıkarlarını düşünen, başka milletlerin sırtına basarak yükselmek isteyen kör milliyetçiliklerde değil, enternasyonalizmedir.

Öyleyse, Ermeni sorunda ihtiyacımız olan barışmaktır. Barışmak için gerçeğin gözlerinin içine bakmaktan, gerekiyorsa kardeşimiz Ermenilerden özür dilemekten korkmamalıyız!